

eduresourceza.com

Downloaded from eduresourceza.com

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

DIBATSELA 2022

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 11.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A).
- Meputso ya 0 - 50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo.
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo.
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha 28–30	Bokgoni bja maemo 22–24	Bokgoni bja magareng 16–18	Bokgoni bja motheo 10–12	Ga go bokgoni 4–6
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. MEPUTSO YE 30	Legato la godimo	-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. - Dikgopolo tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boitlhamelo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
	Legato la fase	-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto. MEPUTSO YE 15	Legato la godimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
		-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le maatl, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.	-Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.
	Legato la fase	13	10	7	4	
-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatl. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.		-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Go na le diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.	-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.	-Polelo ga e kgotsofatše. -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se ye kaalo.		
SEBOPEGO Dinyakwa/dipharolo gantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. MEPUTSO YE 5		5	4	3	2	0–1
		-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.	-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.	-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.	-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.	-Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO Go araba dipotšišo le dikgopolo. Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.	13–15 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. - Dikgopolo ke tša go laetša bohlale, le go mabjoko. -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.	10–12 -Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.	7–9 -Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.	4–6 -Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. - Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.	0–3 -Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.
MEPUTSO YE 15					

POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE	9–10	7–8	5–6	3–4	0–2
Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto. MEPUTSO YE 10	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le diphošo tše nnyane tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. - Diphošo ga se tše dintši.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetoše molaetša.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši. -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane. le morero le gannyane. -Molaetša ga o tšwelele le gannyane.

ELA HLOKO: [Downloaded from eduresourceza.com](http://eduresourceza.com)

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela.
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego.

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Taodišokanegelo, taodišotlhaloši, taodišokgadimo, taodišokahlaahlo, taodišongangišano goba tswalano ya tšona.

- 1.1 **Letšatši leo, e bile le letelele kudu bophelong bja ka.**
Go letetšwe gore molekwa a anege tiragalo/ditiragalo tša letšatši leo tše di dirilego gore a fetše a re e bile le letelele. Tiragalo/ditiragalo tše e tla ba tša go se be bose. [50]
- 1.2 **Tlhatlogo ya ditheko tša makhura ke lešitaphiri ka nageng.**
Go letetšwe gore molekwa a laetše ka mo tlhatlogo ya theko ya makhura kgafetšakgafetša e amago meraba ya badudi ka gona. Ditheko tša dinyakwa ka moka di a namelela gomme batho ba thoma go imelwa ke bophelo. Molekwa a ka bolela ka mehuta ka moka ya makhura. [50]
- 1.3 **Ke mo ke kwelego borutho bja lerato.**
Go letetšwe gore molekwa a tšweletše tiragalo yeo e ilego ya mo thabiša ya go laetša lerato. Molekwa a kgone go tsoša maikutlo a lethabo le tumo go mmadi. [50]
- 1.4 **Kgodišo ya bana ya selehono.**
Go letetšwe gore molekwa a ngwale ka mokgwa wo bana ba godišwago ka gona matšatšing a lehono. A ka laetša mohola/go hloka mohola ga kgodišo ya selehono. [50]
- 1.5 **Go kaone go rutwa ka phapošeng go feta go ithuta ka dikgokagano tša theknolotši.**
Go letetšwe gore molekwa a laetše ka mokgwa wo go rutwa ka phapošeng go nago le dipelo tše dibotse ka gona. Ka lehlakoreng le lengwe molekwa a ka tšweletša bohlokwa bja go ithuta ka dikgokagano tša theknolotši. [50]

- 1.6 **Ke tshwanelo gore batho ba gapeletšwe go entelwa kgahlanong le twatši ya khorona.**

Go letetšwe gore molekwa a tšee lehlakore la go dumela goba la go ganetša. Lehlakoreng la go dumela a laetše ka mo go entelwa go ka thušago go fokotša maatla a twatši ya khorona ka gona. Lehlakoreng la go ganetša a laetše ka mo batho ba nago le tokelo ya go ikgethela go se entelwe ka gona.

[50]

Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo ka moka. Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta wo a o nyalantšhago le seswantšho seo.

- 1.7 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A hlaloše ka fao bokamoso bja bana bo lego ka diatleng tša morutiši/motswadi/mohlokamedi, bj. bj.

[50]

- 1.8 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A hlaloše ka motho yo a kwelego bohloko le thekgo yeo a e hweditšego.

[50]

PALOMOKA YA KAROLO YA A:

50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO

Downloaded from eduresourceza.com

POTŠIŠO YA 2**2.1 LENGWALO LA SEGWERA (LA GO LEBOGA)****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a leboge batswadi ba gagwe ka *laptop* ye ba mo filego yona le ka mokgwa wo e tlogo mo thuša go dira mešomo ya sekolo ka gona.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba.
 - Atrese e be e tee fela ya mongwadi/moromedi.
 - Letšatšikgwele le ngwalwe ka tlase ga atrese.
 - Madume/Matseno e be a makopana a maleba.
 - Diteng e be tša maleba tša go leboga.
 - Retšistara le polelo e be tša go hlompha le go lokologa.
 - Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
 - Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi.
- Mohlala: Ke nna/Wa lena/Morwa wa lena/Morwedi wa lena

Mosima

- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane, eupša leina la gagwe fela goba sereto.

Mohlala: Napšadi

[25]**2.2 EMEILE****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a ngwale emeile ya go dira dikgopelo tša mošomo wo o kwalakwaditšwego. Emeile e laetše dimamaretšwa tša go swana le: Bohlatse bja dipolelo tša mphato wa lesometee le boitsebišophelo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Atrese ya emeile e be ya moromelwa.
- Hlogo yeo e laetšago lebaka la go romela emeile e tšweletšwe.
- Madume/Matseno e be a makopana a semmušo.
- Diteng e be tša maleba tša go kgopela mošomo.
- Retšistara le polelo e be tša semmušo.
- Segalo e be sa maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka botlalo.

Mohlala:

Ke nna/Wa lena

Sebete K/Kamogelo Sebete.

Mohlala wa Emeile:

Go ya go: Emeile ya moromelwa (customercare@hlatlegelang.com)
Hlogo: Lebaka la emeile (Kgopelo ya mošomo)
Madume: Laetša tlhomphe (bjalo ka Mohlomphegi) Mmele: Diteng tša emeile • Matseno • Hlaloša ditaba ka botlalo (Molekwa a laetše dimamaretšwa) • Mafelelo/Bofelo.
Lefoko la go tswalela: Dimamaretšwa Dipoelo tša mphato wa lesometee Boitsebišophelo.

[25]

2.3

TŠA BOPHELO BJA MOHU**Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe gore mohu e be e le molemi wa mengwaga ye 55. Go laetšwe maikarabelo a gagwe setšhabeng.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane sa mohu
 - Batswadi ba mohu
 - Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona
 - Letšatši la matswalo a mohu (Go bohlokwa gore molekwa a laetše gore mohu o belegwe ka ngwaga wa 1967)
 - Dithuto tšeo mohu a di fihleletšego di laetšwe.
 - Go laetšwe mošomo wa bolemi.
 - Ditiro tše dibotse tšeo mohu a gopolwago ka tšona
 - Letšatši leo a hlokoletšego ka lona
 - Seo se hlotšego lehu la gagwe
 - Meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego
 - Lefoko la taelo
- Mohlala: Robala ka khutšo.
- Mohu a ka laelwa ka sereto.
 - Retšistara le polelo e be tša go hlompha.
 - Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
 - Go ngwalwe ka motho wa boraro, ka lebaka le le fetilego.

[25]

2.4 **LENANEOTHERO LE METSOTSO**
Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a laetše lenaneothero le metsotso ya kopano ka mananeo a go hlwekiša motse.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la mokgatlo
- Letšatšikgwedi, lefelo le nako yeo kopano e swerwego ka yona.
- Pulo le kamogelo
- Maina a maloko ao a tlilego.
- Maina a maloko ao a kgopetšego tshwarelo.
- Kamogelo ya lenaneothero
- Palo ya metsotso ya kopano ya go feta
- Kamogelo ya metsotso
- Ditaba tša go tšwa metsotsong
- Tabakgolo ya letšatši: Mananeo a go hlwekiša motse.
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego.
- Retšistara le polelo e be tša semmušo.
- Tšhomišopolelo, tlontlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.

[25]

2.5 **POLEDIŠANO**
Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a laetše poledišano gare ga Lesiba le tatagwe ka maitshwara a gagwe a go sepela mašego le go nwa bjala.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Maina a batho bao ba boledišanago a tšweletšwe ka letsogong la ngele, a latelwe ke dikgorwana.
- Go šomišwe mantšu a ka mašakaneng.
- Mmadi a kgone go hwetša sererwa ge a bala.
- Bakgathatema ba se tšwe tseleng ya sererwa.
- Ba laetše tsebo ye e tseneletšego ya polelo, go swana le: polelo ya go hlalefetša, dikamano tša maatla, mekgwa ya lephelo, phedišano le setšo mabapi le ditokelo tša botho.
- Ba ka šomiša mabokgoni a go rerišana gore go fihlelelwe tumelelano.
- Go be le matseno le mafelelo a maatlakgogedi.

[25]

2.6

DITSHWAYATSHWAYO**Mohlala mabapi le diteng tsa sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše ditiragalo, molaetša le maikutlo a gagwe ka tiragatšotšweledi ye a e bogetšego.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la tiragatšotšweledi le gore e hwetšwa *kanaleng* efe ya thelebišene ka nako mang.
- Ngwala ka motho wa pele.
- Ngwala ka lebaka le le fetilego.
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a a nyakega.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Tšweletša maikutlo a gago ka tiragatšotšweledi yeo.
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana.
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, šuela mmegelwa go ikgopolela, le go ikagela seswantšhokgopolo sa tiragatšotšweledi yeo.

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B:****50****PALOMOKA YA TLHAHLOBO:****100**